

|| A || N || C ||

Butlletí de l'Arxiu Nacional de Catalunya

ARA, VINT-I-CINC ANYS DESPRÉS

L'acte més important que va iniciar la commemoració dels 25 anys de l'Arxiu Nacional de Catalunya va ser el lliurament de diplomes de reconeixement del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya a les persones i les institucions que han contribuït amb les seves aportacions de fons documentals a l'Arxiu Nacional de Catalunya, a la salvaguarda del patrimoni arxivístic i documental català.

Aquest acte de lliurament de més de sis-cents diplomes, presidit per la consellera de Cultura, no va ser un acte ni protocol·lari ni casual, sinó el reflex de la realitat manifesta de la importància que té per al coneixement de la nostra història –a més de la conservació pròpia que fa l'Administració dels fons institucionals i administratius– la conservació dels fons personals, patrimonials, associatius i empresarials. L'acte va simbolitzar el reconeixement als qui de manera desinteressada, sigui amb les seves donacions, sigui amb els seus dipòsits han permès enriquir els fons de l'Arxiu Nacional de Catalunya.

Moltes vegades les actituds personals han permès rescatar i salvaguardar fons que, de ben segur, s'haurien perdut en el context de les circumstàncies difícils per les quals ha passat el nostre país. El sentit de la responsabilitat històrica i la lluita contra l'oblit han fet que en la societat civil hi hagi ciutadans que en una tasca callada i anònima hagin tingut cura de documents d'importància cabdal per al coneixement del nostre passat col·lectiu, que ens permeten apropar la històrica econòmica, a través dels fons empresarials com ara els de la Companyia General de Tabacos de Filipinas, la Maquinaria Terrestre y Marítima, MACOSA..., i la nostra política i social amb documentació d'importància, com ara la que es conserva en el fons de la noblesa, i d'altres personals de significatiu interès per la idiosincràsia dels seus titulars com la conservada en el fons de Jaume Aiguader i Miró, Josep Andreu i Abelló, Pere Bosch i Gimpera, Enric Prat de la Riba, Frederic Rahola, Marià i Santiago Rubió i Tuduri, germans Brangulí... i una llista molt llarga de noms.

A tots els donants, i a tots els contactes que han fet possible aquestes donacions, moltes mercès.

Editorial

SUMARI

Editorial

Ara, vint-i-cinc anys després / 1

Temes

Josep Franch Clapers a l'Arxiu Nacional de Catalunya / 2

Noticiari

El concurs per a l'elaboració del segell de la Generalitat Republicana / 4

El fons personal del brigadista Josep Husinec / 5

La digitalització dels fons de pergamins de l'Arxiu del marquès d'Alfarràs / 6

El fons Josep Anselm Clavé a l'Arxiu Nacional de Catalunya / 6

La signatura de l'acord específic de col·laboració entre els departaments d'Educació i Cultura per al desenvolupament del Servei Didàctic de l'ANC / 7

Les Segones Jornades Educació-Arxiu: Democràcia, ciutadania i arxiu / 8

Ingressos / 9

L'ANC a la premsa / 11

Edita	Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura Arxiu Nacional de Catalunya C/ Jaume I, 33-51 08190 Sant Cugat del Vallès http://cultura.gencat.net/anc/
Direcció Redacció	Josep M. Sans i Travé Francesc Balada, Josep Fernández, Àngels Bernal, Imma Navarro, Carles Figueroles
Impressió a	Printing Súrria
Tiratge	1.500 exemplars
ISSN	1695-9000
Dip. Legal	B.27.802-2002

JOSEP FRANCH CLAPERS A L'ANC

El Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya ha cedit en comodat a l'Ajuntament de Castellterçol seixanta-sis obres (onze olis, cinc mosaics i cinquanta dibuixos) valorades en més de dos-cents cinquanta mil euros del fons de l'artista Josep Franch Clapers que es conserva a l'Arxiu Nacional de Catalunya, per tal que siguin exposades a l'espai Franch del Museu Municipal de Castellterçol. Aquestes obres formen part de la donació de 207 peces que Josep Franch Clapers va fer a la Generalitat de Catalunya l'any 1988. Aquesta donació va entrar a formar part, al gener de l'any 2000, dels fons de l'ANC.

L'obra de Josep Franch Clapers, a més d'un important llegat artístic, ha esdevingut un document valuós i excepcional per conèixer un dels episodis més dramàtics de la Guerra Civil: la diàspora de centenars de milers de persones que van fugir del terror i la repressió de les tropes franquistes i el seu internament posterior en camps de refugiats –de concentració, segons consta en els documents d'aquella època i segons l'experiència dels que hi van ser– a l'Estat francès.

Josep Franch Clapers, nascut a Castellterçol el 1915, tenia de ben petit unes inclinacions artístiques innates que posteriorment va desenvolupar en la joventut. Però, com tota la seva generació, la Guerra Civil li va trasbalsar la vida i, en aquest

Reixat.
Procediment mixt.
21 X 27
1940

cas, l'afecció artística. Combatent, de primer, com a milicià al front d'Aragó, posteriorment s'allistà a l'exèrcit republicà. L'arribada de les tropes franquistes a Catalunya el va obligar a agafar el camí de l'exili; una vegada a França, va conèixer el dramatisme dels camps de refugiats, on va ser internat durant dos anys. Durant aquest temps es va estar als camps que hi havia al sud de l'Estat francès, concretament a Saint Cyprien i a Gurs. Durant l'ocupació, la Prefectura francesa va enviar els refugiats espanyols de les companyies de treball a l'organització nazi Tod. Josep Franch Clapers va ser obligat a treballar a les fortificacions de la costa del Mediterrani. Va fugir i va viure en la clandestinitat col·laborant amb la resistència fins a l'alliberament del territori francès. Després van venir les exposicions a París, la coneixença de Picasso i la consolidació de l'amistat amb el pintor cubista Albert Gleyzes. El 1963 va aconseguir la medalla d'or de la Chambre des Métiers de París. La seva obra ha estat exposada en països com ara el Canadà, els Estats Units, Itàlia, Anglaterra o Alemanya i els seus mosaics són presents a diverses ciutats del món. La vida creativa de Josep Franch Clapers ha tingut un objectiu constant: donar testimoniatge, a través de l'art, del drama de l'èxode i de l'exili dels republicans catalans i espanyols.

Josep Franch Clapers va copsar amb la seva mirada d'artista, amb un gran realisme i una esgarrifosa intensitat emotiva, la cruesa d'un poble obligat a sobreviure en circumstàncies indignes. *Hivern a Saint Cyprien*, *Treballadors a Saint Rémy*, *Darrere del reixat*, *A Espanya o a la Legió*, *Camí de l'exili*,

Treballadors a Saint Rémy.
Guaix.
63,5 X 50
1940

Tornem al front, La llei de fugues, El senegalès de Saint Cyprien o L'Espanya que no volia morir, mosaic en què es veu un brau ferit que bramula amb una terrible força dramàtica i que representa una imatge real que l'artista va veure abans d'entrar al túnel de Cervera camí de l'exili, són obres que formen part de l'immens testimoniatge plàstic de Josep Franch Clapers sobre l'exili i els camps de refugiats.

Artista polivalent, no va dubtar a utilitzar les tècniques pictòriques més diverses i els procediments creatius més expressius en la realització de la seva obra. Josep Franch Clapers va treballar el guaix, l'oli, el dibuix al llapis de carbó i a la tinta xinesa, el mosaic i l'escultura en diferents suports. Tècnicament, la seva obra ofereix una diversitat creativa rica i atractiva, mentre que la temàtica, com hem dit abans, té un únic objectiu: conservar la memòria històrica del drama de l'exili i l'internament als camps. L'artista va aconseguir aturar el seu temps acumulant amb passió dibuixos i mantenint la visió de les dramàtiques escenes viscudes en la quotidianitat de la vida en els camps per immortalitzar-les després, plàsticament, per al record i la memòria de generacions futures. Robert Fornies, president de l'associació Els Amics d'en Franch, creada per preservar l'obra de l'artista, diu: «L'obra de Franch Clapers avui és impressionant per la seva extensió i varietat. Fidel a la seva família, fidel als seus amics, fidel a les seves certituds humanistes. Els seus amics sabem que a vegades es necessita molta heroïcitat per ser un home senzill i normal». Avui, als noranta anys, Josep Franch Clapers resideix a França i conti-

Darrere del reixat.
Dibuix a la tinta xinesa i amb procediment mixt.
25 X 15
1939

Tornem al front.
Dibuix a la tinta xinesa i amb procediment mixt.
16,5 X 24,5
1939

nua treballant hores i hores en el seu taller d'artista dibuixant, pintant, esculpint i treballant els seus mosaics amb la mateixa vitalitat amb què ho feia en els anys de joventut.

Amb motiu del seixantè aniversari de la Guerra Civil, com a homenatge a tots els exiliats i en reconeixement de la lluita i de

l'obra de Josep Franch Clapers, símbol, sens dubte, de tots aquells que van haver de deixar la família, la casa, els amics i tot allò que els era proper per defensar uns ideals de llibertat i justícia, l'ANC ha produït l'exposició «Josep Franch Clapers, memòria visual de l'exili i els camps de refugiats» en col·laboració amb l'Ajuntament d'Argelers, l'associació FFREEE i l'associació Els Amics d'en Franch. L'exposició, que té un caràcter itinerant i, per tant, anirà per diferents poblacions de Catalunya, va ser inaugurada el 19 d'octubre passat a l'espai d'exposicions de Valmy en el context del col·loqui internacional *Les Rencontres du mémorial de Rivesaltes: L'exil, les réfugiés, les camps*, celebrat a Argelers i Perpinyà. L'exposició presenta trenta-vuit obres representatives del fons *Josep Franch Clapers*, que es conserva a l'ANC.

Carles Figuerola Casas

In Memoriam

Josep Franch-Clapers

[Castellterçol 1915 – Les Baux-de-Provence 2005]

En tancar l'edició d'aquest número del butlletí ens acaben d'assabentar de la luctuosa notícia del traspàs de Josep Franch-Clapers, humanista i artista català de naixement, i francès d'adopció. Va rebre diversos reconeixements a la seva nova pàtria entre els quals cal remarcar la “Medaille d'Or Mosaiques” (París 1969).

Josep Franch-Clapers, exiliat en acabar la Guerra Civil i internat en els camps de refugiats del Sud de França, va copsar a través del dibuix i de la pintura, amb gran realisme i emotivitat, la cruesa i el dramatisme de tot un poble obligat a sobreviure en circumstàncies indignes. La seva obra plàstica, a més del seu innegable valor artístic, esdevé la memòria visual de l'exili i dels camps de refugiats.

Testimoni de la fidelitat a una pàtria evocada permanent i excel·lent ambaixador de la seva terra, l'any 1989 va fer donació de bona part de la seva obra a la Generalitat de Catalunya. L'Arxiu Nacional de Catalunya que és el dipositari de molts dels seus dibuixos, gravats, esboços, etc., el passat mes d'agost participava en la posada en funcionament de l'espai Franch – Museu municipal de Castellterçol i amb motiu del norantè aniversari de l'artista ha organitzat una exposició itinerant, que recentment ha estat a Argelès sur Mer.

Ens queda el seu entranyable record, la seva obra i els seus ideals.

El director i el personal de l'Arxiu Nacional de Catalunya ens unim al dolor de la seva família i els hi manifestem el nostre suport i solidaritat en aquest trist moment.

Noticiari

EL CONCURS PER TRIAR EL SEGELL DE LA GENERALITAT REPUBLICANA

A l'agost de 1931 el Govern de la Generalitat de Catalunya va convocar un concurs per triar el senyal identificatiu de les seves activitats. Aquesta iniciativa obeïa a la voluntat del Govern català de disposar d'un senyal identificatiu sense haver de cercar els distintius antics. A l'ANC hi ha la documentació del concurs des del començament fins al final. En concret, al fons *Generalitat de Catalunya (Segona República)* es conserven els dos expedients de la convocatòria i de la qualificació del concurs que van ser generats entre el 28 de juliol de 1931 i el 4 de gener de 1932. El primer, degut al Govern de la Generalitat, va ingressar a l'ANC procedent de l'Arxiu General de la Diputació de Barcelona al juny de 1988. El segon, que era entre la documentació conservada per Agustí Duran i Sanpere, director de l'Arxiu Històric de la Ciutat i posteriorment cap de la Secció d'Arxius de la Generalitat, va ingressar uns quants anys després, a l'octubre de 1995, procedent d'aquest Arxiu segons l'acord de restitució subscrit entre la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Barcelona.

El primer expedient conté la documentació de tot el procés administratiu derivat de la convocatòria del concurs. Podem destacar les propostes d'acord subscrites pel conseller d'Instrucció Pública, Ventura Gassol, algunes de les quals es reproduïen a les actes del Consell de la Generalitat, tal com constata la diligència subscrita pel secretari general del Consell que hi ha en la documentació.

A la proposta d'acord del dia 4 d'agost de 1931 hi figuren la convocatòria formal del concurs, les bases i la composició del jurat qualificador. A la proposta hi figuraven els noms dels següents membres: Pau Font i de Rubinat, bibliòfil; Feliu Elias, pintor i caricaturista; Josep Dunyach, escultor; Xavier Nogués, dibuixant, gravador i pintor; Jeroni Martorell, arquitecte, i Agustí Duran i Sanpere, arxiver, arqueòleg i historiador. A les bases s'especificaven les característiques que havia de tenir cada model proposat: dibuix sobre paper o cartolina blanca amb tinta negra i unes mides que oscil·laven entre 0,10 x 0,10 m i 0,20 x 0,20 m. L'element heràldic era el de les quatre barres amb la llegenda *Generalitat de Catalunya*.

A la proposta d'acord del dia 31 d'agost de 1931 hi trobem el veredict del jurat, el qual el va lliurar al Govern i que aquest va acceptar. Dels dos-cents vuitanta-nou concursants i de les vuit-centes vuitanta-dues obres que es varen presentar, s'adjudicaren dos accèssits, es mencionaren setanta-sis autors i es proposà l'adquisició de cinc treballs. Com que varen quedar deserts el primer premi i els dos accèssits restants, es va convocar un concurs complementari i restringit als concursants que havien obtingut els accèssits i la menció del jurat i als autors dels dibuixos proposats per ser adquirits.

El veredict del segon concurs fou acceptat pel Govern de la Generalitat en la sessió del 28 de setembre, tal com figura a la proposta d'acord d'aquest mateix dia. El guanyador va ser

Reproduccions de diferents dibuixos presentats en el concurs per al segell de la Generalitat, entre els quals figura el guanyador marcat amb una creu. (1931) ANC. Fons Generalitat de Catalunya (Segona República).

Joaquim Navàs. El dibuix d'aquest autor va ser adoptat pel Govern de la Generalitat a partir del 4 de gener de 1932.

Al mateix expedient hi ha un sobre incorporat posteriorment on figuren les reproduccions dels dibuixos premiats, entre els quals hi ha el del guanyador.

Al segon expedient, relatiu a l'actuació del jurat, hi ha, entre altres documents, diferents relacions de concursants ordenades per autors i per obres exposades, algunes amb anotacions manuscrites, anuncis públics de l'exposició de les obres, una relació de despeses i factures dels treballs de condicionament de l'exposició, cartes i convocatòries adreçades als membres del jurat. Una és el model de carta que Agustí Duran i Sanpere va adreçar a la resta dels seus companys del jurat i en què dóna compte de l'encàrrec que havia rebut del president de la Generalitat sobre el fet que els membres del jurat havien de decidir amb relació a l'aplicació dels treballs pre-

miats. Completen l'expedient una relació de treballs retornats; un d'aquests treballs és el d'Emili Grau Sala, el fons del qual també és a l'ANC, i l'autorització per a la reproducció fotogràfica dels diferents dibuixos presentats al concurs.

EL FONTS PERSONAL DEL BRIGADISTA JOSIP HUSINEC

El dia 21 de setembre de 2005, a Belgrad, el senyor Suren Huisinec va fer donació de l'arxiu personal del seu pare, el brigadista iugoslau Josip Husinec, a Dolores Cabra, secretària general d'AGE (Asociación de la Guerra y Exilio), a Josep Fernández, cap de l'Àrea de Fons Històrics de l'ANC. El fons ha restat en dipòsit a l'ANC segons el conveni de col·laboració signat entre l'AGE i el Departament de Cultura.

Josip Husinec (Croàcia, 1913-Belgrad, 1980), conegut amb el nom de guerra de Boltek, s'allistà a les Brigades Internacionals als vint-i-tres anys i entrà a Espanya per Barcelona a l'estiu de 1936. Destinat a un cos d'intel·ligència militar del front d'Aragó, fou fet presoner per les tropes franquistes a finals de 1936 i confinat al camp de concentració de Miranda de Ebro. L'any 1939 s'afilià al Partit Comunista de Iugoslàvia a la presó. El mateix any un consell de guerra el condemnà a quatre anys de treballs forçats. Formà part del batalló de treball Belchite del mateix camp fins que fou alliberat l'any 1943. Desatès de les autoritats iugoslaves, que en aquell temps donaven suport al règim franquista, abandonà Espanya pel Marroc i des d'Algèria passà a Itàlia amb les tropes aliades. Un cop a Split, Husinec s'integrà en l'exèrcit d'alliberament de Josef Bros, *Tito*, i prengué part en la batalla de Trieste. Després de la derrota nazi, Husinec fou admès oficialment en la Lliga dels Comunistes de Iugoslàvia (1948), però el partit no acceptà la seva militància des de 1939, negativa que l'empenyí a defensar la seva trajectòria política i militar en la Guerra Civil fins que li fou reconeguda el 1974.

L'esforç de Josip Husinec per veure reconeguda la seva antiguitat en el partit expliquen el fons documental conservat a l'ANC, que documenta perfectament la seva trajectòria militar i política, la vida del brigadista en el camp de Miranda de Ebro i la lluita per aconseguir el reconeixement oficial de la seva militància comunista. La família ha fet lliurament de la bossa en la qual el brigadista guardava els documents durant la seva estada a Espanya, Itàlia i Iugoslàvia (carnets, salconduïts, cartes i postals rebudes a la presó, mapes i altres documents personals). El gros del fons el formen, tanmateix, els diversos expedients promoguts per Husinec a fi d'obtenir la plena rehabilitació. En aquest apartat s'inclouen testimonis de la seva militància clandestina a Miranda de Ebro, detalls sobre les condicions de vida en el camp de treball, relats autobiogràfics sobre els intents de fuga, una còpia de les cartes i escrits enviats des d'Espanya, instruccions i, en general, un

nombre força representatiu de documents que permeten conèixer la vida dels brigadistes en la Guerra Civil. Una part dels documents està escrita en serbocroat (en alfabet llatí) i altres documents estan en francès i espanyol.

LA DIGITALITZACIÓ DEL FONS DE PERGAMINS DE L'ARXIU DEL MARQUÈS D'ALFARRÀS

L'any 1995 l'ANC va signar un conveni amb el senyor Lluís Desvalls i Maristany, marquès Alfarràs, per restaurar i descriure el fons de pergamins del seu arxiu patrimonial. Els treballs de restauració i descripció van acabar al mes de juny del 2005 i han comportat la neteja, l'aplanament, la restauració i la descripció d'un total de 4.507 unitats entre els segles XI i XVII. El fons conté documents amb quatre procedències, que es corresponen amb els principals llinatges que van formar la casa dels marquesos d'Alfarràs.

En primer lloc, hi ha els pergamins dels Desvalls, un llinatge

de ciutadans de la mà major i cavallers documentat a Lleida des del segle XIV, que van ser senyors de Poal i Gimènells, a la comarca del Segrià, i de la Baells, a la Llitera. Aquest subfons conté documents de diverses famílies entroncades, com els Riquer, Espès i Maüll.

En segon lloc, hem d'esmentar el llinatge dels Masdovelles, descendents d'un ciutadà de Barcelona que fou tresorer de Pere el Cerimoniós, amb patrimoni radicat a Barcelona, l'Arboç, Castellví de la Marca, Sobirats (casa de les Pujades) i Vilafranca del Penedès (castlania). L'entroncament es realitzà el 1647 pel casament de Joan Baptista Desvalls i de Junyent amb Elionor de Masdovelles i Copons, hereva dels Vilafranca i, com a tal, senyora de la cavalleria de Vilafranca i de la carlania de Castellví de la Marca.

El tercer bloc és l'arxiu dels Llupià, marquesos de Llupià, un llinatge entroncat amb els Desvalls pel casament de Maria Manuela d'Ardena i de Llupià amb Francesc Desvalls i d'Alegre (1739). Els Llupià eren una de les famílies nobles més antigues del Rosselló i la seva línia primogènita va senyorejar els castells i les baronies de Llupià, Vilarmilà, Paracolls, Molig, Bellpuig i Castellnou. Aquesta família va aportar, incorporats, els patrimonis i arxius dels Icard (senyors de Torredembarra, Vespella de Gaià i de la carlania major de Cubelles), Roger (senyors del castell de Montpalau, al Maresme) i Vallseca (senyors de la Torre Sobirana d'Horta). Tot i que van perdre el domini d'Almenar, herència dels Carcassona, els documents d'aquest darrer llinatge s'han conservat en el fons.

Finalment, el quart subfons és la documentació dels Ribes, marquesos d'Alfarràs, un llinatge originari de Camprodon que heretà el patrimoni dels Boixadors, senyors del castell i terme d'Alfarràs. Joan Antoni Desvalls, marquès del Poal i de Llupià, va contreure matrimoni amb Teresa de Ribes i d'Olzinelles, marquesa d'Alfarràs, l'any 1769. Aquest darrer títol és el que han utilitzat els Desvalls de forma preferent fins al dia d'avui.

L'exitosa política matrimonial dels Desvalls els convertí, a la fi de l'Antic Règim, en el llinatge de la noblesa autòctona que tenia més propietat territorial, amb senyories i hisendes escampades pel Rosselló, la Franja i un gran nombre de comarques catalanes. Això explica que el fons tingui un gran potencial per fer estudis sobre història local, senyorial i genealògica. Les imatges digitalitzades es poden consultar a l'ANC i aviat en la web del centre.

EL FONS JOSEP ANSELM CLAVÉ A L'ANC

Al juliol passat, es va ingressar a l'ANC un conjunt documental integrat per un recull de cartes i altres documents relatius a Josep Anselm Clavé, conservats durant molts anys per la família Carreras Patxot a Suïssa.

Josep Anselm Clavé, nascut a Barcelona el 1824 i traspassat

el 1874, va ser l'iniciador del cant coral a Catalunya. El contacte amb els obrers el va dur a treure'ls de les tavernes per reunir-los en societats corals. Adquirí nocions de violí, de flauta i de teoria musical, la qual cosa li va permetre compondre la lletra i la música de cançons. El 1845 organitzà l'Aurora, una societat coral que més tard esdevindria La Fraternitat, societat d'auxilis mutus i primera coral peninsular. El 1857, Clavé canvià el nom *La Fraternitat* pel de *Euterpe*. Les societats euterpenques s'estengueren per tot Catalunya i pel País Valencià, i foren l'origen dels Cors de Clavé. De la seva vida política cal destacar-ne la militància en el partit republicà d'Abdó Terrades i la col·laboració en els intents icarians de Narcís Monturiol. El 1843 prengué part en la revolta contra el general Espartero i el 1845 va ser reclòs a la Ciutadella de Barcelona. En la maduresa fou elegit president de la Diputació Provincial de Barcelona durant el regnat d'Amadeu I el 1873. El mateix any va ser diputat a Corts Constituents i governador civil de Castelló de la Plana i de Tarragona.

El fons recuperat està integrat per quatre-cents trenta-set documents conservats en tres volums enquadernats luxosament. La correspondència ocupa un lloc molt important i hi destaquen les cartes de Narcís Monturiol, Emilio Castelar i Pascual Madoz. En el tercer volum hi ha diverses composicions poètiques, dècimes i himnes en total vint-i-quatre documents, divuit manuscrits i impresos referents als Cors de Clavé i, finalment, documents sobre la vida política de l'autor, com el nomenament de governador civil de Castelló de la Plana i diversos despatxos telegràfics del 1873. La relació dels documents és la següent:

Volum I

Correspondència familiar de Josep Anselm Clavé: 145 cartes i un document annex (1852-1873).

Volum II

Correspondència particular A-Z: 144 cartes (1854-1873).

Correspondència d'Antoni Clavé: 14 cartes (1857-1873).

Correspondència de Francesc Clavé: 15 cartes (1854-1876).

Correspondència d'Enriqueta Clavé: 1 carta (1865).

Correspondència de la vídua de Josep Anselm Clavé: 2 cartes (1876-1877).

Correspondència d'Aurea Clavé: 1 carta (1887).

Correspondència i documents diversos: 6 documents (1855-1871).

Poesies vàries: 8 documents (1861-1875).

Volum III

Obra lírica: 24 documents (1845-1858).

Documents sobre els Cors de Clavé: 18 documents (1853-1887).

Documents polítics: 54 documents (1856-1888).

Documents privats: 4 documents (1864-1874).

És indiscutible la importància que té per a Catalunya i per a la

nostra institució la recuperació d'aquests documents, desconeguts per a molts estudiosos del personatge i que revelen aspectes diversos de la seva personalitat polifacètica. La documentació fou adquirida pel mecenes Rafael Patxot i Jubert a la vídua de l'artista i conservada per la família Patxot, de primer a Barcelona i després a Suïssa quan es va exiliar. El seu nét i marmessor, el senyor Rafel Carreras Patxot, i els seus germans han fet donació d'aquest fons a l'ANC per tal que sigui conservat i estigui obert a la consulta a Catalunya. És necessari de recordar que des de 1989 l'ANC custodia el fons de la Federació de Cors de Clavé, que també conté documentació del seu creador.

LA SIGNATURA DE L'ACORD ESPECÍFIC DE COL·LABORACIÓ ENTRE ELS DEPARTAMENTS D'EDUCACIÓ I CULTURA PER AL DESENVOLUPAMENT DEL SERVEI DIDÀCTIC DE L'ANC

El 21 d'abril de 2005 els departaments d'Educació i Cultura de la Generalitat van subscriure l'Acord específic de col·laboració entre el Departament d'Educació i el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya per al desenvolupament del Servei Didàctic de l'Arxiu Nacional de Catalunya. L'Acord neix de la voluntat dels dos departaments de fer convergir en l'àmbit dels arxius els objectius de difusió cultural i d'innovació educativa de cadascun. Amb relació a l'ANC, concreta les directrius generals aprovades a l'anterior Acord marc de col·laboració entre el Departament de Cultura i el Departament d'Educació per al desenvolupament de serveis didàctics, subscrit el 18 de novembre de 2004, del qual vàrem donar una notícia breu en el número 42 del butlletí de la Subdirecció General d'Arxius.

El document referma la voluntat compartida d'acostar l'ANC als usuaris escolars mitjançant la potenciació de l'ús dels seus fons documentals com a font per a la docència, l'estudi i la recerca. El Servei Didàctic facilitarà l'accés als documents seleccionats i digitalitzats prèviament, col·laborarà amb el professorat en la docència amb fons d'arxiu i desenvoluparà activitats destinades al coneixement de la metodologia de la recerca i de les diferents menes de documents. Així mateix, prepararà un conjunt de materials (didàctics i descriptius) que en facilitin l'ús educatiu i treballarà en la configuració d'un accés al Servei a través de mitjans telemàtics que faci possible el treball amb la documentació i els recursos esmentats a tots els estudiants del país.

El Departament de Cultura es compromet a aportar el suport tècnic del personal de la plantilla de l'ANC, així com els recursos necessaris d'infraestructura, maquinari i administració. L'ANC destinarà fons propis a l'elaboració dels materials didàctics i descriptius, a la creació i l'aplicació del pro-

gramari del servei i a la digitalització de la documentació seleccionada. El Departament d'Educació facilitarà la integració de personal docent en les tasques del Servei i aportarà la col·laboració de la xarxa telemàtica educativa de Catalunya (XTEC) en l'ús i la difusió del seu programari i serveis. Tots dos departaments també es comprometen a col·laborar en la difusió dels materials didàctics i en la publicació dels materials de difusió. Així mateix, fixen els instruments d'avaluació i seguiment de l'Acord.

Confiam que l'Acord, vigent durant els propers anys, contribuirà a donar la necessària estabilitat de les tasques que a hores d'ara ofereix el Servei Didàctic de l'ANC, n'assegurarà el desenvolupament i en potenciarà la difusió.

LES SEGONES JORNADES EDUCACIÓ-ARXIUS «DEMOCRÀCIA, CIUTADANIA I ARXIUS»

Els dies 6 i 7 de setembre van tenir lloc al Campus Mundet de la Universitat de Barcelona les Segones Jornades Educació-Arxius sota el lema «Democràcia, ciutadania i arxius». Durant la trobada, docents i arxivers varen compartir l'experiència respectiva en relació amb la didàctica amb fonts d'arxiu.

En l'acte inaugural, van intervenir Iñaki Echevarria, en representació de l'Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de Barcelona; Gemma Tribó, professora de la mateixa Universitat; Marina Subirats, regidora d'Educació de l'Ajuntament de Barcelona, i Ramon Alberch, Subdirector General d'Arxius de la Generalitat de Catalunya.

A diferència de les Primeres Jornades, es va constatar que a hores d'ara ningú ja no posa en qüestió ni la utilitat ni la necessitat de crear aquests serveis en els arxius històrics d'arreu del país; en aquests moments del seu desenvolupament inicial, la qüestió fonamental és valorar amb quins recursos es pot comptar i com se'n pot treure el màxim profit a l'hora de millorar l'atenció als usuaris escolars.

En l'acte d'inauguració, Ramon Alberch va valorar com un gran avenç la signatura recent de l'Acord marc de col·laboració entre el Departament de Cultura i el Departament d'Educació per al desenvolupament dels serveis didàctics en diversos arxius. Sens dubte, aquesta iniciativa va afavorir el bon clima en què es van fer les Segones Jornades.

Les ponències de Carme Martínez i Fina Solà, com a representants de l'organització no governamental Arxivers sense Fronteres, i de Rosa Toran, presidenta de l'Associació Amical Mauthausen, van aportar als assistents reflexions importants sobre la necessitat de preservar les fonts d'arxiu i de difondre'n el coneixement com una manera d'afermar els valors democràtics. A continuació, les comunicacions lliures dels assistents a les Segones Jornades van presentar diverses

experiències de treball didàctic amb fonts d'arxiu, des de la perspectiva tant dels arxivers com dels docents.

Finalment, els tallers «Què és un arxiu?» i «Què és un treball de recerca» van facilitar el debat i la participació activa del públic a través del desenvolupament d'activitats pràctiques. El primer taller va ser organitzat i conduït per dues arxiveres: Pilar de Luna i Núria de Luna, que van oferir diverses activitats per donar a conèixer als docents el contingut i l'organització dels arxius, i animar-los a utilitzar les fonts documentals amb una finalitat didàctica.

El segon va ser desenvolupat pel Servei Didàctic de l'ANC (SDANC). Miquel Pérez Latre i Pilar Reverté van orientar la seva tasca a mostrar als arxivers els objectius didàctics que es plantegen en el treball de recerca de batxillerat, i van oferir algunes estratègies per facilitar l'atenció dels usuaris escolars als arxius.

L'SDANC va presentar, a més, dues comunicacions: «El Servei Didàctic de l'Arxiu Nacional de Catalunya. Balanç i perspectiva», redactada per Miquel Pérez Latre, i «La participació en xarxes: una estratègia comunicativa i d'eficiència del servei didàctic de l'Arxiu Nacional de Catalunya», redactada per Pilar Reverté.

L'acte de cloenda fou presidit per Gemma Tribó, Iñaki Echevarria, Emilia Capell (en representació de l'Associació d'Arxivers de Catalunya) i Joan Badia (Subdirector General de Formació Permanent i Recursos Pedagògics del Departament d'Educació). El debat originat, especialment en el desenvolupament dels tallers, conduï a l'elaboració d'unes conclusions provisionals que, una vegada consensuades pels assistents, van ser llegides abans d'iniciar els parlaments que tancaren les Segones Jornades.

Algunes de les conclusions, que es presenten a continuació, palesen l'actitud positiva i el clima de col·laboració que es va manifestar entre els participants:

Es constaten l'augment i la diversificació de la demanda pels usuaris d'activitats didàctiques en arxius.

S'evidencia la necessitat de crear serveis didàctics en els arxius catalans.

Cal definir les funcions del servei didàctic i el perfil professional dels tècnics del servei amb la finalitat de facilitar la creació d'aquests serveis.

És necessari avançar en l'elaboració de protocols d'actuació i de manuals de procediment intern per tal de sistematitzar i normalitzar el funcionament d'aquests serveis.

Es proposa la creació d'un grup de treball de professionals integrat per docents i arxivers amb l'objectiu d'elaborar en el termini d'un any una proposta tècnica que porti a l'Administració una eina pràctica per a la creació d'una possible xarxa de comunicació entre els diferents arxius en l'àmbit dels serveis i les activitats didàctiques. Aquest document es lliurarà a la Subdirecció General d'Arxius i a la Subdirecció General de Formació Permanent i Recursos Pedagògics.

Es proposa als departaments d'Educació i Cultura de la Gen-

eralitat de Catalunya l'organització d'activitats formatives destinades al professorat i als arxivers que potenciïn el coneixement mutu del contingut professional d'ambdós sectors.

Es valora molt positivament l'Acord marc de col·laboració entre el Departament de Cultura i el Departament d'Educació per al desenvolupament dels serveis didàctics a diversos arxius, i se'n demana l'impuls i el desenvolupament.

Una de les qüestions recurrents de debat fou la necessitat d'establir xarxes de comunicació entre els tècnics dels serveis didàctics amb l'objectiu de rendibilitzar els esforços i de col·laborar en la definició consensuada dels objectius i les funcions que ha de desenvolupar un servei didàctic d'arxiu, així com del perfil professional de les persones que se n'han de fer càrrec.

En conseqüència, es va considerar prioritari reflexionar entorn d'aquestes qüestions i cercar la normalització com a pas previ a l'elaboració de projectes de treball. En el discurs de cloenda, Joan Badia va manifestar el seu acord i suport a les conclusions expressades.

Després d'anys d'experiències discontinües en el temps, tot i el gran valor pedagògic que algunes van tenir, les circumstàncies actuals ens fan ser optimistes sobre la possibilitat que, definitivament, el treball i la reflexió consensuada entre els tècnics facilitin l'elaboració de projectes realistes per crear serveis didàctics en arxius, així com per obtenir els recursos necessaris per dur-los a terme.

L'experiència del Servei Didàctic de l'ANC, tot i ser de les més joves, pot servir per catalitzar alguns d'aquests canvis que ens han de beneficiar a tots plegats. El fet que a hores d'ara l'ANC sigui l'únic arxiu amb un conveni específic de col·laboració per desenvolupar-ne el Servei Didàctic, signat pels departaments de Cultura i Educació, ens produeix una gran satisfacció, però també provoca que tinguem la responsabilitat de desenvolupar el nostre projecte de manera seriosa i de fer que la nostra experiència contribueixi tant com sigui possible a crear i consolidar serveis didàctics en tots els arxius de Catalunya. La nostra voluntat és seguir esforçant-nos a contribuir a democratitzar la cultura.

ÀREA DELS FONDS DE L'ADMINISTRACIÓ

Juny-setembre

FONDS DE L'ADMINISTRACIÓ AUTONÒMICA

Departament d'Indústria i Energia de la Generalitat de Catalunya

Expedients d'instal·lacions elèctriques receptores de baixa tensió (1986-1989), 21 metres lineals. Base de dades Accés. Format d'intercanvi amb 2.724 registres. Transferits per l'Arxiu Central del Departament de Treball i Indústria. Segons el sistema general de gestió de la documentació administrativa (SGGDA), la sèrie depèn dels nivells de classificació següents: Documentació d'explotació d'Indústria i Energia / Control i foment de la seguretat industrial / Seguretat i estudi de les instal·lacions industrials / Subministraments / Electricitat / Expedients d'instal·lacions receptores de baixa tensió. Accés restringit. [fons 439, ingrés 1857].

FONDS D'INSTITUCIONS

Institut Escola

Documentació administrativa i acadèmica (1931-1932), 1,5 metres lineals. Transferida per l'Institut de Batxillerat Verdaguer. Base de dades Accés. Format d'intercanvi amb 27 registres. Accés lliure. [fons 57, ingrés 1859].

Institut de Batxillerat Verdaguer

Documentació administrativa i acadèmica (1939-1979), 8 metres lineals. Transferida per l'Institut de Batxillerat Verdaguer. Base de dades Accés. Format d'intercanvi amb 239 registres. Pendent. Accés lliure. [fons 147, ingrés 1860].

ÀREA DELS FONDS HISTÒRICS

Juny-setembre

FONDS D'ASSOCIACIONS I FUNDACIONS

Institución Católico Social para Obreras de Hostafrancs
Estatuts, llibre d'actes i documentació administrativa de l'associació. Inclou una col·lecció dels butlletins La voz del Patronato, Hoja Diocesana i Sembradora. 0,3 metres lineals. 1939-1989. Accés restringit. No inventariat.

FONDS D'EMPRESSES I COMERCIALS

Sociedad Espanyola de Lámparas Z, S.A. (SELEZ)

Recull de documentació diversa i un escrit de memòries sobre la tasca a l'empresa de Ramon Ros Hombravella. 0,2 metres lineals. 1955-2004. Accés restringit. No inventariat.

FONS PATRIMONIALS

Família Galí

203 pergamins. 1315-1647. Accés lliure. No inventariat.

Casa Ducal de Sessa

Documentació referida al patrimoni de la Casa Ducal de Sessa a Catalunya, fonamentalment de les senyories de Calonge i Palamós. 0,1 metres lineals. [1601-1800]. Accés lliure. No inventariat.

Família Ribas

Documentació dels germans Antoni, Maria i Margarida Ribas Casas i de l'administració del patrimoni de la família radicat a Barcelona i Badalona. Documentació de la raó social Viuda de Buenaventura Casas. 1 metre lineal. 1877-1980. Accés lliure. No inventariat.

Família Ferrer, barons de Savassona

Reial decret de Felip V de nomenament de Jeroni de Ferrer i de Llupià com a regidor de l'Ajuntament de Vic (El Escorial, 23 d'agost de 1718). Original manuscrit, 1 full.

Dues certificacions sobre la fidelitat de Jeroni de Ferrer i de Llupià al rei Felip V (Barcelona i Girona, 1712 i 1714).

Una certificació sobre la fidelitat del canonge Manuel Gaietà de Ferrer al rei Felip V (Girona, 13 de juliol de 1713).

Cinc salconduits atorgats a favor de Jeroni Faust de Ferrer (1715-1716).

FONS PERSONALS

Maria Macià i Lamarca

Manuscrit titulat «A Maria Macià. Camp dels Catalans. Agde 15 agost 1939». Conté dedicatòries enviaades a la filla del president pels presoners del camp d'internament del Rosselló. 0,1 metres lineals. 1939. Accés lliure. No inventariat.

Josep Anselm Clavé

Correspondència familiar i particular, obra lírica i documents polítics i privats. Fons conservat per la família Patxot. 0,4 metres lineals. 1845-1888. Accés lliure. Inventariat.

Francesc Panyella i Farreras

Documents sobre diferents comissions favorables a l'Assemblea de Catalunya creades a França i correspondència personal. 0,1 metres lineals. 1940-1977. Accés lliure. No inventariat.

Francesc Fontseré Carrió

Documentació militar de la Guerra Civil. 0,1 metres lineals. 1936-1939. Accés lliure. No inventariat.

COL·LECCIONS

Col·lecció de manuscrits de l'ANC

«Copiador de cartes de Josep Parés y Costa. Año 1804 fins en 17 de desembre de 1806

«Contractes de Josep Parés y Costa, corredor reial de Cambis. Any 1808 y 1809».

«Borrador de Contrachtes de Josep Parés y Costa, corredor de cambis anys 1823 i 1824».

Copiador de cartes d'un comerciant de l'Havana. 1846-1849.

«Libro de actas del Comité Obrero de Control [CNT-UGT] de la razón social Metro Goldwyn Mayer Ibérica, S.A.». 1937-1938.

«Denuncia presentada al Exmo. Sr. Gobernador General interino de Catalunya acerca del nombramiento de consejero de justicia a favor de don José Luis de Prat y Lezcano». 1935.

Títol de doctor en teologia expedit pel rector de l'Estudi General de Gandia a favor d'Agustí Duran i Guimerà. 1754.

«Parte del proceso actuado en la visita pastoral que como delegado apostólico hizo en la iglesia catedral de Barcelona el ilustrísimo señor Don Diego Francesc de Urrugoiti, obispo de Barbastro, en los años de 1661 y 1662». Original manuscrit en castellà, 45 pàgines.

Informe sobre la situació política de França. Barcelona, 26 de novembre de 1799. Original manuscrit, 6 pàgines.

ÀREA D'IMATGES, GRÀFICS I AUDIOVISUALS

Febrer-setembre

FONS D'ASSOCIACIONS I FUNDACIONS

Òmnium Cultural

Fotografies i documentació gràfica de les activitats de l'associació (12 positius en blanc i negre, 12 cartells, 1 diploma i 1 pancarta).

SIPAJ (Servei d'Informació i Promoció d'Activitats Juvenils)

13 positius en blanc i negre, 68 positius en color, 17 negatius en color, 1 cartell i 1 casset.

Minyons Escolta-Guies Sant Jordi

70 positius en blanc i negre, 1 positiu en color i 11 cartells de diferents projectes i activitats internacionals.

Quinta de Salut L'Aliança

3.718 positius en color, 2.996 positius en blanc i negre, 526 diapositives, 1.279 negatius en color, 767 negatius en blanc i negre, 6 cartells, 33 cassetes, 167

vídeos, 53 films, 30 dibuixos, 203 contactes i 2 cd foto de les activitats d'aquesta institució al llarg de cent anys.

FONS PERSONALS

Joan Solé i Pla

Col·lecció de fotografies sobre la Guerra Civil amb 139 positius de diferents autors.

Josep Maria Capdevila i Balanzó

27 positius en blanc i negre i 10 positius en color de retrats i fotografies familiars.

Horacio Sáenz Guerrero

2 positius en blanc i negre, 1 positiu en color, 4 gravats i 19 diplomes.

Marina Lie de Goubonina (Marina Noreg)

3 positius en blanc i negre, 1 fotocòpia, diversos retrats d'aquesta cèlebre ballarina d'origen rus.

Josep Maria Sagarra i Plana

50 positius en blanc i negre d'un reportatge sobre els barris marginals de Barcelona vers 1927-1929.

Antoni Boada

10 positius en color, 2 positius en blanc i negre, 35 negatius en blanc i negre, i 2 cintes magnetofòniques sobre les activitats del donant.

Ramon Sugranyes de Franch

18 positius en color, 5 positius en blanc i negre, 3 cartells, 4 dibuixos i 2 diplomes de les seves activitats com a difusor en l'exili de la llengua i la cultura catalanes i com a membre de les organitzacions catòliques internacionals.

COL·LECCIONS

Col·lecció de fotografies de l'ANC/Valerie Powles

1 placa de vidre 13x18

Col·lecció de dibuixos i gravats de l'ANC

Moscardó fet amb motiu del Dia de la Seguretat i Salut en el Treball (28 d'abril de 2005).

Tierra Comunera reclama a la Generalitat 23 conjuntos artísticos de Castilla y León. *Libertad Digital*, 02.05.2005.

El subdirector de archivos estatales renuncia a su cargo por el desmantelamiento del de Salamanca. *Libertad Digital*, 02.05.2005.

Les lliçons d'Euskadi i Salamanca. *El 9Nou*, 02.05.2005.

El subdirector de Archivos Estatales renuncia a su cargo. *Expansión*, 03.05.2005.

El Archivo teme que los «papeles» privados acaben en las subastas. *La Razón*, 03.05.2005.

El ex director del Archivo de Salamanca rechazó la Subdirección General de Archivos, que le ofreció Cultura. *ABC*, 03.05.2005.

Hem convençut!. *La Mañana*, 03.05.2005.

El Gobierno Vasco podrá reclamar los «papeles» del Archivo por la vía de particulares. *El Cultural*, 04.05.2005.

El Archivo General abrirá sus puertas al público el próximo viernes. *La Verdad*, 04.05.2005.

El tedio idólatra de los legajos de Salamanca. *El Correo Digital*, 04.05.2005.

El PP niega que el pleno trate el incumplimiento del acuerdo de los papeles de Salamanca. *Levante*, 04.05.2005.

L'Ajuntament de Salamanca presenta una demanda civil contra el Govern espanyol pel cas de l'arxiu. *El Punt*, 07.05.2005.

El PP de Castilla i Lleó proposa que es retiri la llei del retorn dels «papers de Salamanca». *Avui*, 10.05.2005.

El PP portarà al Tribunal Constitucional el retorn dels «papers». *El Punt*, 11.05.2005.

Piqué discrepa amb el PP per portar al Constitucional la decisió del Congrés. *Diari de Girona*, 11.05.2005.

La Audiencia paraliza el traslado de los papeles de Salamanca. *La Gaceta*, 11.05.2005.

La Audiencia Nacional podría inmovilizar los «papeles de Salamanca». *La Razón*, 11.05.2005.

El PP recurre que no se paralice el envío a Cataluña de los papeles de Salamanca. *El Mundo*, 11.05.2005.

El PP recurre al Tribunal Constitucional por el traslado del Archivo de la Guerra. *ABC*, 11.05.2005.

El PP recorre la tramitació de la llei pels «papers» al Constitucional. *Avui*, 11.05.2005.

El Congreso rechaza una petición para que se devuelvan a Euskadi «papeles de Salamanca». *El País*, 11.05.2005.

El PP recorre al constitucional pel papers de Salamanca. *El Periódico*, 11.05.2005.

El PP lleva al Constitucional el tema de los «papeles» de Salamanca. *La Vanguardia*, 11.05.2005.

El PP rechaza incluir en la Ley de Archivos de la Comunidad el retorno de los papeles de Salamanca. *Información*, 11.05.2005.

El PP catalán se opone a que se «judicialice» el tema de los «papeles de Salamanca». *El País*, 12.05.2005.

- Papers de l'arxiu de Salamanca poden tornar a Camprodon. El Ripollès, 12.05.2005.
- Convocada una manifestación a favor de la unidad del Archivo de Salamanca para el día 4 de junio. *Libertad Digital*, 13.05.2005.
- Cal tancar la ferida dels papers de Salamanca. *El Periódico*, 13.05.2005.
- L'Ajuntament de Salamanca convoca una manifestació en contra del retorn dels «papers». *El Punt*, 14.05.2005.
- El PP i el PSOE xoquen per la manifestació pels «papers de Salamanca». 14.05.2005. [aquí no es diu el nom del mitjà de comunicació]
- El Ayuntamiento de Salamanca convoca a una manifestación. *La Vanguardia*, 14.05.2005.
- Herrera llama a manifestarse por el Archivo. ABC, 14.05.2005.
- Una «niña de la guerra» dona a la Generalitat cartes inèdites de Pau Casals. *El País*, 16.05.2005.
- El PP rechaza incluir en la Ley de Archivos de la Comunidad el retorno de los papeles de Salamanca. Información, 17.05.2005.
- CHA solicita que se regule la devolución de los documentos del Archivo de Salamanca a todos los afectados. *Europa Press*, 17.05.2005.
- Labordeta pedirá en el Congreso el regreso de todos los papeles de Salamanca. *Panorama Actual*, 17.05.2005.
- Los archiveros acusan a Calvo de incumplir el informe sobre los papeles de Salamanca. ABC, 18.05.2005.
- El Congreso aprueba el traspaso a Catalunya de unos fondos republicanos localizados en una biblioteca universitaria. *Europa Pres*, 18.05.2005.
- CiU i ERC piden los «papeles» de INEF Madrid. *La Razón*, 19.05.2005.
- El Congrés admet tornar la biblioteca esportiva espoliada a la Generalitat. *Avui*, 19.05.2005.
- El Congrés aprova tornar a la Generalitat papers de la República. *El Periódico*, 19.05.2005.
- Dimite uno de los miembros de la comisión de expertos para la devolución del Archivo de Salamanca. *Libertad Digital*, 20.05.2005.
- El equipo de Gobierno de Salamanca dice que a la manifestación no acudirán los que «hincaron la rodilla» ante Carod. *Siglo XXI*, 20.05.2005.
- CiU i ERC reclamarán la devolución a Cataluña de fondos de la Generalitat archivados en Madrid. *La Razón Digital*, 20.05.2005.
- El PSOE de Salamanca creu il·legal la carta que l'alcalde va enviar per la manifestació i anuncia un recurs legal. *Euro-pa Press*, 21.05.2005.
- Los portavoces del PP i CiU en el Congreso recibirán al alcalde de Salamanca el próximo miércoles. *Siglo XXI*, 24.05.2005.
- Julián Lanzarote defenderá ante CiU la unidad del Archivo. *Diario de León*, 24.05.2005.
- Crítica al PP por los «papeles» de Salamanca. *Diari de Terrassa*, 25.05.2005.
- Lluís Racionero repassa la figura de Ramon Llull a l'Arxiu Nacional. *Diari de Sant Cugat*, 26.05.2005.
- Els presidents balear i valencià insten a crear el patronat de l'Arxiu de la Corona d'Aragó. *Avui*, 26.05.2005.
- L'alcalde de Salamanca es reuneix amb els grups al Congrés del PP i CiU pels «papers». *Avui*, 26.05.2005.
- Cuatro millones de documentos saldrán del archivo de Salamanca, según un informe. *La Razón*, 26.05.2005.
- Historiadores, archiveros y escritores apoyan la unidad del Archivo de Salamanca. *Libertad Digital*, 27.05.2005.
- El Consell desvela ahora que pidió al Gobierno los papeles del Archivo de Salamanca. *Las Provincias*, 27.05.2005.
- Más de mil personas se unen a los intelectuales a favor de la unidad del Archivo. *La Razón*, 27.05.2005.
- Papeles salmantinos. *La Razón*, 27.05.2005.
- Cartel de convocatoria a la manifestación por la unidad del archivo. *Època*, 27.05.2005.
- Casimir Martí, historiador, arxiver i capellà. «Quadern d'història», *Avui*, 28.05.2005.
- Manifestacions a Salamanca. *Avui*, 28.05.2005.
- La dreta ancestral de Salamanca. *El Periódico*, 30.05.2005.
- El PP quiere que la manifestación del 11-j a favor del Archivo supere a la de 1995. *La Razón*, 02.06.2005.
- Joan Saura va a Salamanca a defensar el retorn dels «papers». *Avui*, 02.06.2005.
- Saura apela a la «justicia histórica» en Salamanca al pedir el retorno de los papeles. *El País*, 02.06.2005.
- L'Arxiu Nacional de Catalunya inicia la celebració del seu 25 aniversari amb un homenatge als donants de fons. *Europa Press*, 03.06.2005.
- La juez rechaza la demanda municipal sobre el archivo de Salamanca. *El País*, 03.06.2005.
- Salamanca pedirá el día 11 en la calle la unidad del Archivo. *El Mundo*, 05.06.2005.
- Manifestació per l'Arxiu de Salamanca. *El Periódico*, 05.06.2005.
- Semana decisiva de tira y afloja político con el Archivo de Salamanca al fondo. ABC, 06.06.2005.
- Alfonso Ussía leerá el manifiesto a favor de la unidad del Archivo de Salamanca. *Libertad Digital*, 06.06.2005.
- ERC proposa que Tarragona reclami els seus «papers de Salamanca». *El Punt*, 07.06.2005.
- El PP exige la cesión del uso del Archivo de Indias. *Diario de Sevilla*, 07.06.2005.
- Archivo. El delegado de la AVT en Salamanca agradece personalmente a Lanzarote el cambio de fecha de la manifestación. *Europa Press*, 07.06.2005.
- Salamanca se echa a la calle. *Tribuna de Salamanca*, 07.06.2005.
- El PP repartirá 10.000 pulseras a favor de la unidad del Archivo de Salamanca. *Diario de León*, 07.06.2005.

- L'Arxiu Nacional celebra 254 anys amb un homenatge a 632 donants de fons documentals. *VilaWeb*, 07.06.2005.
- Los papeles de Salamanca vs. Barcelona. *Las Provincias*, 07.06.2005.
- Una exposició dedicada al retorn dels papers obrirà la celebració. *VilaWeb*, 07.06.2005.
- NNGG reparte en tres días las 10.000 pulseras a favor de la unidad del Archivo de la Guerra Civil. *Palenciadigital.com*, 07.06.2005.
- Tres ocasiones. *El Mundo*, 08.06.2005.
- Els papers de Lleida. *El Periódico*, 08.06.2005.
- Calvo presenta en Salamanca el Centro Documental con el que intenta compensar el expolio del Archivo. *Libertad Digital*, 08.06.2005.
- El traslado del Archivo de Salamanca, un chiste para el PSOE. *La Razón*, 08.06.2005.
- Las Cortes de Castilla y León piden la unidad del archivo de Salamanca. *El Mundo*, 08.06.2005.
- El PP acusa a Calvo de «provocar» a los salmantinos a tres días de la manifestación. *ABC*, 08.06.2005.
- Les Corts de Castella i Lleó exigeixen al Govern la retirada de la llei de retorn dels «papers». *Avui*, 08.06.2005.
- Berga i Salamanca. *Regió7*, 08.06.2005.
- El PP acusa al PSOE de traïdor por no querer que se retire la ley del archivo. *El Adelantado de Segovia*, 09.06.2005.
- Carmen Calvo presenta el «recambio» del Archivo. *El Mundo*, 09.06.2005.
- Acebes, Zaplana, García Escudero y Aguirre irán a la manifestación en defensa del Archivo de Salamanca. *Libertad Digital*, 09.06.2005.
- Dotze actes commemoraren el 25è aniversari de l'ANC. *Diari de Sant Cugat*, 09.06.2005.
- Cultura presenta su alternativa para el Archivo de Salamanca mientras el PP se moviliza para la protesta del sábado. *ABC*, 09.06.2005.
- Calvo dona forma al Centre de la Memòria de Salamanca. *Avui*, 09.06.2005.
- Salamanca alojará la memoria del exilio y asistirá a las víctimas. *El País*, 09.06.2005.
- La cúpula del PP anirà a la manifestació de Salamanca. *El Periódico*, 09.06.2005.
- Calvo presenta el Centro de la Memoria y el PP impulsa la protesta de Salamanca. *La Vanguardia*, 09.06.2005.
- Tarragona reclama els documents dels ajuntaments catalans arxivats a Salamanca. *El Punt*, 09.06.2005.
- Cap a una justícia total. *El Punt*, 09.06.2005.
- Calvo proyecta un Centro de la memoria «difuso» e «inconcreto». *La Razón*, 09.06.2005.
- España es una unidad que algunos quieren desguazar. *Expansión*, 10.06.2005.
- Zapatero pretende hacer del Archivo de la Guerra Civil una nueva fechoría cultural. *La Razón*, 10.06.2005.
- El PP confía en que la marcha por el archivo de Salamanca logre que Zapatero rectifique. *El Mundo*, 10.06.2005.
- Cincuenta intelectuales apoyan con un manifiesto la concentración de Salamanca por la unidad del Archivo. *ABC*, 10.06.2005.
- Carta abierta a un salmantino. *El País*, 10.06.2005.
- El PP llama a la asistencia masiva a la manifestación en Salamanca. *La Vanguardia*, 10.06.2005.
- El alcalde de Salamanca recuerda que el archivo es «patrimonio de todos» e «indisponible por cualquiera». *Libertad Digital*, 10.06.2005.
- L'ANC celebra el seu quart de segle amb un programa carregat d'actes. *Tot Sant Cugat*, 11.06.2005.
- Cien mil personas recorren Salamanca contra el expolio del Archivo por parte del Gobierno de Zapatero. *Libertad Digital*, 10.05.2005.
- «Son documentos personales», dicen tres de sus propietarios. *La Vanguardia*, 12.06.2005.
- A vueltas con los legajos en el autobús. *La Vanguardia*, 12.06.2005.
- «Papeles» politizados. *La Vanguardia*, 12.06.2005.
- Pierden los papeles. 12.06.2005. [no hi ha el nom del mitjà de comunicació en què va sortir aquesta notícia]
- Rajoy muestra su apoyo a la manifestación y dice que si Caldera «no da la batalla» a Zapatero debería dimitir. *Libertad Digital*, 13.06.2005.
- El PP de Castilla y León dice que tras la manifestación del Archivo Zapatero ha vuelto a dar muestras de su «prepotencia». *Libertad Digital*, 13.06.2005.
- Por la unidad del Archivo, por la unidad de España. *Libertad Digital*, 13.06.2005.
- Calvo dona forma al Centre de la Memòria de Salamanca. *Avui*, 13.06.2005.
- Puigcercós considera que «es mejor que el PP se manifieste a que haga golpes de Estado». *Libertad Digital*, 13.06.2005.
- Los lemas de la manifestación del Archivo irritan a Carod, que denunciará al PP para «callar a los fascistas». *Libertad Digital*, 13.06.2005.
- El PP fleta 170 autobuses para defender la unidad del Archivo de Salamanca. *Levante*, 13.06.2005.
- «59 segundos» tracta del trasllat de l'Arxiu de Salamanca. *El Periódico*, 13.06.2005.
- Carod portarà el PP als tribunals per les amenaces de Salamanca. 741, 13.06.2005.
- El PSOE presenta una esmena al projecte de llei per delimitar el tipus de documents que es portarà a Catalunya. *Europa Press*, 14.06.2005.
- Fraga fue el primer líder español en pedir a las Cortes el retorno de los «papeles» de Salamanca. *La Vanguardia*, 15.06.2005.
- A Salamanca s'ha arribat a defensar l'indefensable. *El Periódico*, 15.06.2005.
- El archivo en el banquillo. *La Vanguardia*, 15.06.2005.

- ERC presenta la denuncia y se querellarà contra Losantos. *La Vanguardia Digital*, 15.06.2005.
- CHA anuncia que seguirà reclamando para Aragón los «papeles de Salamanca» expoliados en la Guerra Civil. *Europa Press*, 15.06.2005.
- La licitación del Archivo Histórico se retrasa hasta final de año. *La Nueva España*, 16.06.2005.
- La Audiencia Nacional desestima la inmovilización de los fondos del Archivo de Salamanca. *Estrella Digital*, 17.06.2005.
- Salamanca presentará un comunicado sobre la unidad de los fondos documentales en la Asamblea de la OCPM. *Euroopa Press*, 22.06.2005.
- Lanzarote demanarà una reunió urgent amb el director de Patrimoni de la UNESCO. *Europa Press*, 22.06.2005.
- IU celebra que el PP no logre paralizar la devolución del Archivo de la Guerra Civil de Salamanca y «usurpe» la memoria. *EFE*, 22.06.2005.
- L'Audiència Nacional, a favor de tornar els «papers» catalans. *Avui*, 22.06.2005.
- Cultura no pedirá el traslado de los documentos de Juan Ramón Jiménez. *Huelva Información*, 22.06.2005.
- Calvo insiste en que el Archivo de la Guerra Civil no es «de Salamanca» sino que está «en Salamanca». *Libertad Digital*, 22.06.2005.
- L'ANC to celebrate silver jubilee. *Tot Sant Cugat*, 23.06.2005.
- El PP dice que Conde Pumpido cumple órdenes de ERC al investigar la manifestación del Archivo de Salamanca. *Libertad Digital*, 27.06.2005.
- Un experto que apoyó la salida de los papeles de Salamanca, nuevo subdirector de Archivos. *ABC.ES*, 30.06.2005.
- El PP d'Osona demana que tornin els papers de Salamanca. *El 9Nou*, 01.07.2005.
- Papeles de Salamanca: Primer paso. *La Vanguardia*, 03.07.2005.
- Los masones reclaman parte del Archivo de Salamanca. *El Mundo*, 03.07.2005.
- La devolución dels papers de la Generalitat als seus propietaris. *Diari de Tarragona*, 04.07.2005.
- Els papers de Salamanca dotaran d'unitat l'arxiu de la Generalitat republicana. *El Temps*, 05.07.2005.
- El tripartito se atribuye en el balance de los últimos seis meses el retorno de los «papeles de Salamanca». *El País*, 06.07.2005.
- L'Arxiu Nacional posarà a la xarxa 3 milions d'ítems. *Avui*, 10.07.2005.
- El PNV teme ser discriminado con los «papeles» de Salamanca. *El Correo*, 08.07.2005.
- Salamanca, ciutat de pedra. *Hora Nova*, 12.07.2005.
- El jutjat de Salamanca no considera delictes les amenaces contra Carod. *Avui*, 13.07.2005.
- El TC alza la suspensión de la ley de Castilla y León sobre el Archivo de Salamanca. *La Vanguardia*, 16.07.2005.
- Fre del Constitucional a la devolució del papers de Salamanca. *El Periódico*, 16.07.2005.
- El Constitucional levanta la suspensión de la ley que «blinda» el archivo salmantino. *El País*, 16.07.2005.
- Emilia Casas le da la razón a la Junta en el Archivo salmantino. *La Razón*, 16.07.2005.
- Las Cortes regionales ganan la primera batalla en favor del Archivo de Salamanca. *La Razón*, 16.07.2005.
- S'aixeca la suspensió cautelar de la llei que blindava «els papers». *El Punt*, 16.07.2005.
- Papers de Salamanca. *Avui*, 17.07.2005.
- El Tribunal Constitucional permite aplicar la ley que integra el Archivo de Salamanca en la red regional. *Norte de Castilla*, 19.07.2005.
- Triple oferta de memòria cultural. *Avui*, 05.08.2005.
- La Comissió de la Dignitat apoya a Sort para que luche por los papeles. *La Mañana*, 07.08.2005.
- Carmen Calvo: «La derecha española ya tiene sus papeles porque se los devolvió Franco». *Libertad Digital*, 15.08.2005.
- Carmen Calvo: «La derecha ya tiene sus papeles, se los devolvió Franco». *La Vanguardia*, 15.08.2005.
- La Comissió de la Dignitat anirà a Madrid. *El Periódico*, 15.08.2005.
- La Comissió de la Dignitat quiere exhibir los «papeles de Salamanca». *El País*, 15.08.2005.
- Calvo diu que Franco ja va tornar els «papers» de la dreta espanyola. *Avui*, 15.08.2005.
- La Comisión por la Dignidad quiere exponer los «papeles» por toda Catalunya. *La Razón*, 15.08.2005.
- La Comissió de la Dignitat vol fer una exposició itinerant amb els «papers de Salamanca». *El Punt*, 15.08.2005.
- CiU de Mollet projecta un documental sobre els papers de Salamanca. *El 9Nou*, 02.09.2005.
- Volem tots els altres «papers». *Avui*, 08.09.2005.
- El Congrés aprova demà el retorn de quasi tots els «papers de Salamanca». *El Punt*, 14.09.2005.
- El Congreso aprueba el proyecto de ley que permitirá trasladar parte del Archivo de Salamanca a Cataluña. *Libertad Digital*, 15.09.2005.
- Aprobada la devolución del Archivo de Salamanca a Cataluña. *Yahoo Noticias*, 15.09.2005.
- Símbols memorials com a símbols de mobilització. *El País*, 15.09.2005.
- El Congreso aprobarà hoy la devolución de los «papeles» de Salamanca. *La Vanguardia*, 15.09.2005.
- Los nacionalistas pedirán que Salamanca devuelva los «papeles» a los ayuntamientos. *La Razón*, 15.09.2005.
- Alex Sàez serà el ponent al Congrés per aprovar el retorn dels «papers de Salamanca». *Diari de Girona*, 15.09.2005.
- El Congreso aprueba hoy la restitución de los «papeles de Salamanca» a Cataluña. *Qué!*, 15.09.2005.

- El Govern tornarà els papers de Salamanca abans de Nadal. *El Periódico*, 16.09.2005.
- Jesús Caldera. *El Periódico*, 16.09.2005.
- ¿Balcanes? Celtiberia Show. *La Vanguardia*, 16.09.2005.
- Luz verde al retorno de los «papeles». *La Vanguardia*, 16.09.2005.
- Salamanca: del paper de vidre al de seda. *El Punt*, 16.09.2005.
- Dignitat. *Avui*, 16.09.2005.
- Els «papers» i l'Estatut: cara i creu. *Avui*, 16.09.2005.
- La felicitat no és completa. *Avui*, 16.09.2005.
- Los papeles del «no a la guerra». *La Razón*, 16.09.2005.
- Vinyeta de Ferreres. *El Periódico*, 16.09.2005.
- El retorn dels «papers», un èxit de les esquerres. *El Punt*, 16.09.2005.
- El Congreso aprueba la devolución a Cataluña de los «papeles de Salamanca». *El País*, 16.09.2005.
- Els «papers», per Nadal. *Avui*, 16.09.2005.
- El Congreso aprueba tornar els «papers de Salamanca». *Avui*, 16.09.2005.
- Èxit amb gust agredolç. *Avui*, 16.09.2005.
- Luz verde en el Congreso para la vuelta a Cataluña de los «papeles» de Salamanca. *ABC*, 16.09.2005.
- Nos cuentan que... *El Mundo*, 16.09.2005.
- El Congreso apoya devolver los «papeles de Salamanca». *El Mundo*, 16.09.2005.
- Luz verde para que Cataluña reciba los documentos que exigía del Archivo de Salamanca. *La Razón*, 16.09.2005.
- Calvo rechaza devolver más «papeles» ante las peticiones de PNV, IU y ERC. *La Razón*, 16.09.2005.
- El Congreso ratifica el retorn parcial dels «papers de Salamanca». *El Punt*, 16.09.2005.
- «Els papers de Salamanca», cas arxivat. *El Punt*, 16.09.2005.
- Comissió de la Dignitat: «Avui hem ficat un nou clau al taüt del franquisme». *El Punt*, 16.09.2005.
- Acte de justícia. *Segre*, 16.09.2005.
- El regreso de los papeles. *La Mañana*, 16.09.2005.
- Los «papeles de Salamanca» se devolverán para Navidad. *20 Minutos*, 16.09.2005.
- Catalunya espera recibir este año los documentos de Salamanca la devolución a todos los ayuntamientos de los papeles de Salamanca. *Qué!*, 16.09.2005.
- El retorn dels nostres «papers». «La carta del día», *Metro*, 16.09.2005.
- El Congreso aprueba la restitución de los «papeles de Salamanca». *Diari de Terrassa*, 16.09.2005.
- El Congreso aprueba el projecte de llei per al retorn dels papers de Salamanca a Catalunya. *Regió7*, 16.09.2005.
- Caterina Mieras confía que els «papers de Salamanca» tornaran abans de final d'any. *Diari de Girona*, 16.09.2005.
- Catalunya recuperará en Navidad sus primeros papeles de Salamanca. *Diari de Tarragona*, 16.09.2005.
- Brindamos esta victoria a los que sufrieron los horrores de la Guerra Civil. *Diari de Tarragona*, 16.09.2005.
- Els papers de Salamanca, a Catalunya per Nadal després de l'aprovació del Congrés. *Segre*, 16.09.2005.
- Els papers de Salamanca poden arribar a Catalunya abans de Nadal. *Segre*, 16.09.2005.
- Catalunya espera recibir este año los documentos de Salamanca. *La Mañana*, 16.09.2005.
- «Papers de Salamanca». *Avui*, 17.09.2005.
- Vinyeta de FER. *Avui*, 17.09.2005.
- Palabras Cruzadas. *ABC*, 17.09.2005.
- Els «papers de Salamanca». *El Punt*, 17.09.2005.
- El retorn dels papers. *Regió7*, 17.09.2005.
- Un optimisme justificat. *Avui*, 17.09.2005.
- «Papers» de Salamanca, viatge de tornada. *El Periódico*, 19.09.2005.
- A propòsit dels papers. *El Periódico*, 19.09.2005.
- Sembradors d'odi. *Avui*, 19.09.2005.
- Secció «Bústia». *Avui*, 19.09.2005.
- El alcalde de Salamanca apela «a la resistencia» para que no salgan los «papeles». *La Razón*, 20.09.2005.
- El TC estima como perjuicio al interés general bloquear el retorno de los «papeles». *La Vanguardia*, 22.09.2005.
- Revés al bloqueig de l'Arxiu de Salamanca. *El Periódico*, 22.09.2005.
- El Constitucional deja en suspenso la ley que blindo el Archivo de Salamanca. *El País*, 22.09.2005.
- El TC mantiene la suspensión sobre una de las normas por las que Castilla y León «blindaba» el Archivo. *ABC*, 22.09.2005.
- El TC mantiene en suspenso la ley aprobada por Castilla y León para evitar el traslado del Archivo. *El Mundo*, 22.09.2005.
- El TC mantiene en suspenso la ley regional que «blindó» el archivo de Salamanca. *La Razón*, 22.09.2005.
- Un u seguit de cent zeros. *Avui*, 22.09.2005.
- Buenas y malas noticias. *El País*, 23.09.2005.
- Els arxius confiscats. *El Punt*, 23.09.2005.
- Calvo dice que los «papeles de Salamanca» llegarán a final de año. *El Mundo*, 25.09.2005.
- Testimoni directe del sí al retorn dels Papers a Catalunya. *Línia Vallès*, 30.09.2005.